

TÂHİRÜ'L-MEVLEVÎ'NİN “MEDRESETÜ'L-MEŞÂYİH TOLAYISIYLA BİR HATIRA” BAŞLIKLİ YAZISI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

AN EVALUATION ON TÂHİRÜ'L-MEVLEVÎ'S ARTICLE ENTITLED “MEDRESETÜ'L- MEŞÂYİH TOLAYISIYLA BİR HATIRA”

Mustafa Hilmi ÇOLAKOĞLU
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
mustafacolakoglu@nevsehir.edu.tr
ORCID No: 0000-0001-5634-3860

Şebnem Şerife ÖRDEK
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Türk Dili ve
Edebiyatı Bölümü, Eski Türk Edebiyatı
serifeordek@nevsehir.edu.tr
ORCID No: 0000-0002-7909-3398

ÖZ

Milletlerin geleceğinde ve ferdlerin hayatında eğitim ve öğretimin önemi bilinmektedir. Bu nedenle Türkler Anadolu'ya geldikten sonra bu coğrafyada çok sayıda medrese inşa etmiştir. Medreselerde hesap, hey'et, hendese, fıkıh, kelâm, hadîs, tefsîr, mantık, belâgat, lügat, hikmet, sarf, nahiv gibi derslerin verildiği görülmektedir. Medreseler ilmî faaliyetlerine göre derece ve sınıflara ayrılmaktadır. Ayrıca medreselerde eğitim verenler için de müderris ve şeyh gibi sözcüklerin kullanıldığı görülmektedir. Bir ilim dalı anılmadan müderris kelimesi kullanıldığı zaman fıkıh âlimi kastedilirken hadis, kıraat, tasavvuf ve nahiv gibi ilimleri öğreten kişiler için çoğunlukla şeyh sözcüğünün kullanıldığı dikkat çekmektedir. Bu çalışmada, Medresetü'l-Meşâyih adıyla bir medresenin kurulması teşebbüsüne istinaden Tâhirü'l-Mevlevî tarafından kaleme alınan “Medresetü'l-Meşâyih Tolayısıyla Bir Hatıra” başlıklı yazı üzerinde durulacaktır. Hatıra, 26 Şubat 1914 yılında basılmış olan Sebilü'r-Reşâd (Sırât-ı Müstakîm) dergisinin 11. cildinin 398-399 sayfaları arasında yer almakta olup Milli Kütüphane süreli yayınları arasında 285 numarada kayıtlıdır. Çalışmada, söz konusu hatıranın çeviri yazılı metnine ve muhteva incelemesine yer verilecektir.

ABSTRACT

The importance of education and training in the future of nations and in the lives of individuals is known. For this purpose, it is seen that many madrasahs have been built for the domestication and construction of Anatolia since the Turks entered Anatolia. It is known that courses such as calculus, hendese, delegation, wisdom lessons, fiqh, kalam, hadith, tafsir, logic, rhetoric, lexicon, nafs and syntax are given in madrasahs. In addition, madrasahs are divided into degrees and classes according to their scientific activities. The people who teach in madrasahs are called “mudarris” or “sheikh”. When the word “mudarris” is used without mentioning any branch of science, the fiqh scholar is meant; It is noteworthy that the word “sheikh” is generally utilized for those who teach sciences such as hadith, recitation, mysticism and syntax. In this study, the manuscript titled "Medresetü'l-Meşâyih Tolayısıyla Bir Hatıra", written by Tâhirü'l-Mevlevî with reference to the attempt to establish a madrasah with the name of Medresetü'l-Meşâyih, will be focused on. This memorabilia is on the pages 398-399 of the 11th volume of the journal Sebilü'r-Reşâd (Sırât-ı Müstakîm), which was published on February 26, 1914 and is registered at number 285 among the periodicals of the National Library. In the study, the translated text and content analysis of this memorabilia work will be included.

Geliş Tarihi:

10.03.2022

Kabul Tarihi:

25.06.2022

Yayın Tarihi:

30.06.2022

Anahtar Kelimeler

Tâhirü'l-Mevlevî,
Sebilü'r-Reşâd,
Medresetü'l-Meşâyih

Keywords

Tâhirü'l-Mevlevî,
Sebilü'r-Reşâd,
Medresetü'l-Meşâyih

DOI: <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.1085536>

Atıf/Cite as: Çolakoğlu, M. H., Ördk, Ş. Ş. (2022). Tâhirü'l-Mevlevî'nin “Medresetü'l-Meşâyih Tolayısıyla Bir Hatıra” Başlıklı Yazısı Üzerine Bir Değerlendirme. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 12(2), 1068-1077.

Giriş

Peygamberimiz Hazreti Muhammed Mustafa (SAV) Ramazan ayının 27. gecesini Hira mağarasında tan yeri ağarmaya başlamak üzereyken Cebrâil (a.s.)'in seslendiğini duymuştur. O, ilk vahiy olayını şöyle anlatır: “Melek bana okumamı emretti. Kendisine okuma bilmediğimi söyledim. Beni kollarının arasına alıp kuvvetle sıktı; sonra ‘okul’ dedi. Ben yine, ‘Okuma bilmem’ dedim. Beni tekrar kollarının arasına aldı, kuvvetle sıktı ve ‘okul’ diye tekrar etti. Ben yine ‘Okuma bilmem’ dedim. Üçüncü defa kollarının arasına alıp daha kuvvetlice sıktıktan sonra bıraktı ve şöyle dedi: ‘Yaratan Rabbinin adıyla oku; O, insanı alaktan yarattı. Oku! Rabbin sonsuz kerem sahibidir. O, kalemle (yazmayı) öğretendir. İnsana bilmediklerini öğretmiştir’” (Buhârî, “Bed’ü'l-vahy”, 3; Müslim, İmân 252).

Medrese, “de-ra-se” sülâsî kökünden türemiş bir ism-i mekân olup tedrisat yapılan, ders verilen mekân, okul anlamına gelmektedir (Steingass, 1998, s. 1201). Meşâyih ise “şeyh” sözcüğünün çoğulu olup şeyhler, ileri gelenler, ulu kişiler, din bilginleri anlamına gelen bir sözcüktür (Steingass, 1998, s. 1243). İlk devirlerde, hadislerde ders ve tedârüs kelimeleri geçmesine rağmen ders yapılan mekânlara medrese ismi verilmemiştir. Hz. Muhammed (SAV) asrısaaadetinde Medine’de Kur’an-ı Kerim öğretiminin yapıldığı bir eve “dârü'l-kurrâ¹” adı verilmiş olup bu evin medreselerin doğuşunda bir başlangıç olduğu ileri sürülmüştür (Bozkurt, 2003, s. 323).

İlk medreselerin ne zaman kurulduğu konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Bazı araştırmacılar medreselerin kuruluşunu Abbâsî halifesi Me’mûn’un dönemine kadar götürmektedir (Bozkurt, 2003, s. 323). Bazıları ise ilk medreselerin Selçuklular zamanında kurulduğunu belirtmektedir (Özyılmaz, 2002, s. 3-4). Çoğunlukla İslâm tarihçileri tarafından medreselerin ilk kurucusu olarak Selçuklu veziri Nizâmü'l-Mülk üzerinde durulsa da ondan önce de pek çok medrese yapılmıştır. X. yüzyılda Karahanlılar Devleti (840-1212) eliyle medreselerin resmî bir teşekkülü görülmektedir. Ardından Gazneliler Devleti (963-1187) idareleri altında bulunan birçok şehre medreseler inşâ ederek pek çok âlimi de himâye ettikleri dikkat çekmektedir (Sırım, 2014, s. 395).

Karahanlılar ve Gazneliler döneminde inşâ edilen medreselerin Selçuklular zamanında inşâ edilen medreselere bir ön hazırlık ve temel oluşturduğu söylenebilir. Büyük Selçuklu veziri Nizâmü'l-Mülk’ün kurduğu Nizâmiye Medreseleri eğitim alanında önemli bir dönüm noktası olmuştur (Sırım, 2014, s. 395).

Anadolu’da kurulan en eski medrese Danişmentliler tarafından yaptırılan Tokat ve Niksar Yağlıbasan Medresesi olarak bilinmektedir (Kemaloğlu, 2015, s. 94). Anadolu Selçuklularının ilk olarak 1193 yılında Kayseri Koca Hasan Paşa Medresesi’ni açtıkları bilinmektedir (Kemaloğlu, 2015, s. 94, Cahen 1981’den). Anadolu Selçuklu Devleti’nde kurulan medreseler Büyük Selçuklu döneminin devamı niteliğindedir. Selçuklular ve Beylikler döneminde Anadolu’da 139 medrese yaptırıldığından bahsedilmektedir (Bozkurt, 2003, s. 323).

Medreseler, Anadolu Türk kültürünün önemli temel taşlarındandır. Ayrıca uzun yıllar bilim ve düşünce dünyasının merkezi olmuşlardır. Kurulan medreselerle XII. yüzyılda Amasya, Sivas, Kırşehir, Amasya, Konya, Kayseri, Niğde, Tokat, Aksaray, Niksar, Erzurum ve Ankara önemli birer kültür merkezi haline gelmiştir (Kemaloğlu, 2015, s. 95). Bu dönemde artan içtimâî refah, sultanların ulemâya hürmet ve itibar göstermesi, sağlanan asayiş, Moğol istilâsının Anadolu’ya getirdiği âlim, şair ve mutasavvıfların fikrî faaliyetlerinin getirdiği hareketlilik, Selçuklu medreselerine büyük bir şöhret kazandırmıştır.

Osmanlı Devleti’nde ilk medrese², Orhan Gazi zamanında 730/1331’de İznik’te kurulmuştur (Uzunçarşılı, 1984, s. 2). XX. yüzyıl başlarında İstanbul’da 185 medrese bulunduğu bilinmektedir. Bunlardan 2000 yılına ulaşmış olanların sayısı harap olanlar da dâhil olmak üzere 90’dır. Medreselerin önemi ve fonksiyonu daha devletin kuruluşundan itibaren başlamış, yirminci asrın ikinci çeyreğine kadar, inişli çıkışlı ancak devlet hayatında önemli bir seyir izlemiştir. Medreselerin bu inişli çıkışlı seyrine rağmen ülkenin ilim, kültür, irfan ve sosyal hayatına doğrudan doğruya büyük hizmetleri olduğu göz ardı edilemez. Devletin ve toplumun ihtiyaç duyduğu pek çok alandaki değerli şahsiyetler medreseler sayesinde yetişmiştir (Özyılmaz, 2002, s. 7-8).

Hızlı bir sosyal ve kültürel değişimin başlangıcı olan Tanzimat dönemine (1839-1876) kadar Osmanlı Devleti’ndeki örgün eğitim-öğretim kurumları iki ana grupta ele alınabilir. Birincisi, sübyan mektepleri, ikincisi

¹ “Yer, mekân, ev” anlamında olan “dâr” eki ile “okuyan” anlamındaki “kârî” sözcüğünün çokluk hali olan “kurrâ” kelimelerinden meydana gelmiştir.

² İznik Orhaniyesi adını da taşıyan İznik Medresesi ilk medrese olarak bilinmektedir. Kısa bir süre sonra Manastır Medresesi olarak bilinen Orhan Gazi Medresesi kurulmuştur. Bunların ardından Bursa’da 21 medrese yaptırılmıştır. Sonrasında açılan Dârülhadis Medresesi, Sahn-ı Semân, Eyüp Medresesi, Tetimme Medresesi, Süleymaniye Medresesi en önemli medreseler arasında yer almaktadır.

ise medreselerdir. Gerek sübyan mekteplerinde, gerekse medreselerde, eğitim ve öğretime erişim imkânı, dil ve ırk ayrımını gözetilmeksizin herkese açık olmuştur (Özyılmaz, 2002, s. 7-8)

Bu çalışmamızda Meclis-i Meşâyih ve Medresetü'l-Meşâyih düşüncesi hakkında kısaca bilgi verildikten sonra yeni bir okulun kurulması girişimleri üzerine Tâhirü'l-Mevlevî (1877/1951) tarafından kaleme alınan “Medresetü'l-Meşâyih Tolayısıyla Bir Hatıra” adlı makalesinin çeviri yazılı metnine yer verilerek hâtranın muhtevası üzerinde durulacaktır.

MECLİS-İ MEŞÂYİH HAKKINDA

Osmanlı Devleti'nde tarikatları ve tekkelerin faaliyetlerini denetleyen bir kurum XIX. yüzyıla kadar bulunmuyordu. Tekkeler XIX. yüzyılın ortalarına doğru bürokraside gelişen merkeziyetçi hareketle doğru orantılı olarak devlet denetimine alınmaya başlandı. Tekkelerin denetimi için bilinen ilk çalışmalar III. Selim döneminde yapıldı. 1227 (1812) tarihli bir fermanla tekke vakıfları Evkâf-ı Hümâyun Nezâreti'nin denetimine verildi. Böylece Osmanlı eyaletlerinde aynı tarikata bağlı olan bütün tekkeler tarikatın merkezi olarak kabul edilen İstanbul Âsitânesine tabi oldu (Aydın, 2003. s. 247).

Tekkelerin denetimi için yapılan ikinci önemli hamle ise Meclis-i Meşâyih'in kurulması olmuştur. Meclis-i Meşâyih 1281 (1864) tarihinde kuruldu. Ancak Evkâf-ı Hümâyun Nezâreti'nin Meclis-i Meşâyih'in şeyh tayinlerini dikkate almaması sebebiyle fiilen faaliyete geçemedi. Meclisin görevleri on yedi maddelik tasarı halinde meclis üyeliğine seçilen şeyhlerin isimleriyle birlikte bir pusulayla Sadârete takdim edilmek için Bâb-ı Meşihat³ tezkiresine eklendi. Bunun üzerine Meclis-i Meşâyih 1283 (1866) tarihinde yeniden kurulmuş ve nizamnâmesi yürürlüğe girmiş, nizamnâmede dervişlerin, şeyhlerin ve muhibbanın, tekkenin ve maddi kaynaklarının idaresi, tasavvufi neşriyatın sınırlarından, mutfak temizliği ve tekkelerin teftiş ve kontrolüne kadar her şey belirtilmiştir. Yenikapı Mevlevîhânesi şeyhi Osman Selâhaddin Dede başkanlığında olan Meclis-i Meşâyih üyelerinin her biri Sa'diyye, Kâdiriyye, Sünbüliyye, Halvetiyye ve Nakşibendiyye olmak üzere farklı tarikatlara mensup olan beş kişiden oluşuyordu. İlerleyen tarihlerde ise bu sayının arttığı ve Rifâiyye tarikatını da temsil eden bir üyenin meclis üyeliğine eklendiği görülmüştür (Kara, 1977, s. 204, Aydın, 2003. s. 247). 1327/1911 yılında Elif Efendi, tekkeleri bir teşkilat altında toplamak, şeyh tayinlerine resmîyet kazandırmak, çıkacak sorunları çözmek amacıyla Meclis-i Meşâyih'in başkanlığına getirilmiştir (Koç, Tanrıverdi, 2015, s. 38).

Önceleri evlâdiyet ve hilâfet usulüyle verilen şeyhlik görevi, kuruluşundan sonra Meclis-i Meşâyih tarafından kontrol edilmiştir. Tekke vakıflarına ait vakfiyelerin Meclis-i Meşâyih defterine kaydedilmesi, bunların korunması, kontrolü ve denetimi meclisin görevleri arasında bulunmaktadır. Meclis-i Meşâyih, şeyhülislamlık müessesesinin sonuna kadar faaliyetlerini Bâb-ı Meşihat'ta sürdürmüştür (Aydın, 2003. s. 248).

Tanzimat Dönemine gelindiğinde, mektep ve medreselerde ıslahata duyulan ihtiyacın gerekçeleri belirtilip kamu eğitimi ve maarifin devletin işi olduğu fikri benimsenmiş ve devlet okullarının açılmasına yönelik girişimler başlamıştır. Bu dönemde, mevcut olan mektep ve medreseleri modern eğitim merkezlerine dönüştürmek yerine laikleşmiş bir sivil eğitim tasarlanmıştır. Böylece söz konusu dönemde biri din temelli ve geleneksel, diğeri ise laik nitelikli ve modern iki farklı okul ağı ortaya çıkmıştır. Fakat batı tarzındaki okulların yoğun olarak açılması ile birlikte geleneksel medrese zemin kaybına uğramıştır (Yıldız, 2019, s. 427-428).

19. yüzyılın ikinci yarısından sonra tekkelerde görülen bazı usulsüzlükleri ve yozlaşmayı ortadan kaldırmak için sufi çevreler tedbir alma gereğini yoğun biçimde hissetmişlerdir. Bu sebeple ıslahata duyulan ihtiyacın acil çözümü amacıyla çeşitli çıkış yolları aranmış olsa da bu girişimlerin çoğu neticesiz kalmıştır. Medresetü'l-Meşâyih kurulması amacıyla yapılan girişimlerin de bu çıkış yollarından biri olduğu bilinmektedir.

MEDRESETÜ'L-MEŞÂYİH DÜŞÜNCSİ HAKKINDA

Medresetü'l-Meşâyih, küçük yaşta ve yetersiz nitelikteki şeyh çocuklarının tekkelere şeyh olarak atanmalarındaki usulsüzlükleri önlemek, şeyh çocuklarını eğitmek ve tekkelerde görülen olumsuzlukları engellemek üzere kurulması amaçlanan bir okuldur (Şimşek, 2006, s. 35).

³ Osmanlı Devleti'nde yetkililerin kendi kullandıkları meskenlerin genellikle selâmlık bölümünü resmî daire olarak kullanmaları bir gelenektir. Vak'a-i Hayriyye'ye kadar (1826) şeyhülislamlar da oturdukları meskenlerin selâmlık bölümünü meşihat dairesi olarak kullanmışlardır. Uygun yerleri olmayanlar ise bir konak kiralarak resmî işleri burada yaparlardı (İpşirli, 1991, s. 262-263).

Cerîde-i İlmiye’de⁴ belirtildiğine göre Medresetü’l-Meşâyih’in kurulması ve burada okutulacak kitapların belirlenmesi için bir istişare toplantısı gerçekleştirilmiştir. Bu toplantıya Şeyhülislâm Musa Kazım Efendi, Meclis-i Meşâyih reisi Muhammed Elif Efendi, Yenikapı Mevlevihânesi şeyhi Abdülbaki Efendi, Meclis-i Meşâyih azası Sukûtîzâde Muhammed Şerif Bey, Maarif Nezareti Tedrîsât-ı İbtidâiyye Şube Müdürü Ziya Bey, Müessesât-ı İlmiyye-i Vakfiye Müdürü Nail Bey ve Bursa mebusu Tahir Bey katılmışlardır. Bu toplantıda kurulması planlanan okulda, okutulması önerilen eserler daha çok İbn Arabî’nin (k.s.) ve Hazreti Mevlânâ’nın düşünceleri ve görüşleri etrafında şekillenen çalışmalar olmuştur. Toplantıda tasavvufî düşünceyi barındıran bazı klasik eserlerin yanı sıra felsefî içerikli eserlerin de değerlendirilmesi teklif edilmiştir. Bu okulda gerçekleştirilecek eğitim ve öğretim vasıtasıyla tasavvufî çevrelerdeki bir takım usulsüzlüklerin ve cehaletin önüne geçilebileceği düşünülmüştür. Her ne kadar okulu kurma niyetinin böyle olduğu açıklansa da bu girişim bazı kişiler tarafından devletin tasavvufî kurumlara müdahalesi olarak da algılanmış ve dolaylı bir şekilde eleştirilmiştir (Şimşek, 2006, s. 35-36). Dolayısıyla Medresetü’l-Meşâyih bir girişim olmaktan öteye gidememiştir.

“MEDRESETÜ’L-MEŞÂYİH TOLAYISIYLA BİR HATIRA” BAŞLIKLİ YAZININ MUHTEVASI

Tâhirü’l-Mevlevî⁵, gazetelerde yazan “Medresetü’l-Meşâyih” adıyla bir mektep kurulması girişimi üzerine çalışmamıza konu olan hâtıra yazısını kaleme almıştır. Yazının ilk paragrafında, çoğunlukla üzerinde “hoca hakkı” bulunmadan yetişen çoğu şeyhzâde⁶ olup hilâfet makamına ve şeyhlik mertebesine erişen şeyh çocuklarının eğitim ve öğretimi kapsamında Evkâf Nezâreti tarafından “Medresetü’l-Meşâyih” adıyla yeni bir mektep kurulmasına yönelik bir girişimin olduğunu ve gazetelerin bunu yazdığını belirterek hâtırasına giriş yapmaktadır.

Mehmet Tahir Bey, doğru kurallarla haklı sebepleri bulunan bu girişimi hâlis bir niyetle takdir edip bu işin girişimcilerini tebrik ederek sekiz, on yıl önce olan bir müzakereyi hatırlar ve belki girişimcilere faydası olur düşüncesiyle aşağıda olduğu gibi yazmayı uygun görür;

Yenikapı Mevlevihânesinde bulunuyordum. Kâdirhâne ve Merkez Şeybi merhum Ahmed Efendi, Şeyh Celâleddîn Efendi hazretlerini ziyarete gelmişlerdi. Yanlarında zaman geçtiği için ismini tam olarak hatırlayamadığım bir şeyb daba vardı.

Sohbet sırasında tekke ve zaviyelerin bozulmasından bahsedilirken tarikata girenlerin bir bölümünün hakikatle yetişmesinin ortadan kalkması, marifetin lezzetinin yok edilmesiyle ilgili hüküm verilecek durumlar gördüklerine dair boşnutsuzluklarını ifade ediyorlardı.

Bu bahisleri dile getiren yine o meclisin lideri Şeyh Celâl Efendi idi. Diğerleri sözü geçen şeybi onaylayarak “Ne yapalım? İş bir kere çığırından çıkmış!” gibi sözlerle devam ediyorlardı. Ne düşündüğünü söylemekten çekinmeyen azzîz merhum ise muhataplarının tevekkülden ziyade ilgisiz bulduğu cevaplarına karşılık olarak;

-Kiminiz bu meclisin lideri kiminiz ise üyelerisiniz. Bu konuda size yakışan “Ne yapalım?” deyip geçmek değil çare bulmaktır.

-Bu hususta yapılacak pek çok şey olsa da ya şeybliği ortadan kaldırırsınız ya da şeyhlerin çocuklarına mahsus olmak üzere bir mektep açarsınız. Vefat eden bir şeyhin oğlu, şeyhin yerine geçirilmezse aile tekkeden çıkmaya mecbur kalır. Belki sefil ve perişan bir şekilde sokak ortasında kalırlar. Dolayısıyla birinci ihtimali kabul etmeyeceğiniz muhakkaktır. Hiç olmazsa ikinci ihtimalin tasarından uygulamaya geçmesi için yardım ediniz.

-İstanbul’da küçükü büyüklü üç yüz kadar tekke var. Bunların postnişinlerinden ayda onar kuruş alsanız üç bin kuruş eder. Bu para ile mektep binasını kiralar ve gerekli parayı temin edebilirsiniz.

-Açacağınız mektebin programı devşirme usulü toplanmış ya da hatır için atanan kişilerden değil tarikat ve marifete giren, tavsili bulunan kişiler tarafından düzenlenmelidir.

4 Osmanlı Devleti’nin dinî ve idarî müesseselerinden biri olan Bâb-ı Meşihat ile buna tabi olan kuruluşlardan Fetvahâne ve şer’î mahkemelerin dinî meselelerle ilgili fetva, hüküm ve kararlarının, medrese ve tekkelerle Dârü’l-hikmetü’l-İslâmiyye gibi dinî kuruluşlara ait tâlimat, nizamnâme ve haberlerin duyurulması amacıyla 1914-1922 yıllarında yayımlanmıştır (Yazıcı, 1993, s.407-408).

5 Tahirü’l-Mevlevî’nin hayatı ve eserleri hakkında bkz.; Taşkesenlioğlu, 2019, Kahraman, 2010, s. 407-409, Ceyhan, 2010, s. 40, Şentürk, 1991, s. 1.

6 Tekke şeyhinin çocuğu.

-Arapça, Farsça derslerine önem verilmeli; fıkıh, akâid, hadîs, tefsir ile birlikte Füsûhü'l-bikem, Fütûbât-ı Mekkiye, Mesnevî-i Şerîf gibi hakikatli kitaplar okutulmalı, evliya menkıbeleri ve tasavvuf terimleri öğretilmelidir.

-Eğitimcilerine gelince gerek şeyh gerek derviş olsun tarikat erbabından ve manevi lezzete ulaşmış kişilerden seçilmelidir. Ararsanız şeyhler ve dervişler arasında bu dersleri okutacak fazilet sahibi kişiler bulunur. Örneğin; Ali Fikrî Efendi'den istifade edilebilir. Kabul etmeniz halinde ben de haftada bir ya da iki defa gelip Mesnevî-i Şerîf dersi veririm. Burada okuyup ciddi bir imtihan neticesinde babalarının yerlerine tayin edilmeliler. Siz de birini şeyhliğe seçeceğinizi zaman, o kişinin şeyhi tarafından verilen mübâhür vesikasından ziyade diplomasını önemsemelisiniz. Böyle yaparsanız kabve ocaklarında doğup meydan odalarına kadar yükselen sözlü ve uygulamalı burafelerin önünü almış ve bu hizmetiniz dolayısıyla da hâdimü'l-fukarâ' ünvanına hak kazanmış olursunuz.

Bu hâtırayı paylaştıktan sonra Tâhirü'l-Mevlevî sözlerine şöyle devam etmektedir; Yenikapı Mevlevîhânesi'nde, şeyh odasında Aziz merhum tarafından söylenen sözler, bu âciz kulun zihninde öyle yer etti ki bu durum üzerinden sekiz, on yıl geçmesine rağmen (merhumun) maneviyatının diriliğini gösteriyor ve yetkinliğini ortaya koyuyor.

Amacının bir hâtıra yazmaktan ibaret olduğunu belirterek görüşmelerin ve alınan kararların bilinmemesinden kaynaklı "Medresetü'l-Meşâyih" heyeti hakkında bir şey söylemeyeceğini bildirmektedir. Sözlerini ise metnin çeviri yazılı bölümünde verilen kıt'a ile sonlandırmaktadır.

ÇEVİRİ YAZILI METİN

Medresetü'l-Meşâyih Tölayısıyla Bir Hâtıra

'Ale'l-ekşer üzerinde h'âce hakkı bulunmaksızın yetişen ve çoğu, maḥazâ şeyh-zâde olduğu için-(ve mā kunte taḥatṭu biyemînike⁸) mazhariyetinde iken- maḥâm-ı hilâfet ve mesned-i meşîhate erişen evlâd-ı meşâyihî'nin ta'lim ve terbiyesi zımında Evkâf-ı Nezâret celîlesince (Medresetü'l-Meşâyih) nâmiyla bir mekteb te'sisine teşebbüs olduğunu gazeteler yazıyor.

Cihât-ı nizâm-nâme-i muşîbine bir tetimme-i muḥika olan şu teşebbüsü, hâlişâne taḥdîr ile müteşebbislerini tebrik eylediğim şırada buña dâ'ir sekiz, on sene evvel cereyân eden bir mukâlemeyi hâtırladım, belki müteşebbislere fâ'idesi olur fikriyle de ber-vech-i âtî yazmayı münâsib gördüm:

Yenikapı Mevlevî-hânesinde bulunuyordum. Kâdirî-hâne ve merkez şeyhleri Ahmed Efendi merḥûmlar, şâhib-maḥâm Şeyh Celâle'd-dîn Efendi ḥazretlerini ziyârete gelmişlerdi. Yanlarında yine meşâyihden bir zât vardı ki mürûr-ı zamânla bugün huviyetini ta'yin edemeyeceğim.

Şoḥbet esnâsında tekâyâ ve zevâyânî'nin indirâs-ı ma'nevîsinden bahş olunuyor, müntesibîn-i tîrîkatiñ kısm-ı küllîsinde neşve-i ḥaḳîḳatle zevḳ-i ma'rifetiñ hemân ma'dümiyetine ḥükm verilecek ḥâller görüldüğüne dâ'ir te'essüfler ediliyordu.

Bu mebahîşî'nin kâ'il-i müte'essifi, yine o meclisiñ mütekekkim-i vahîdesi olan Şeyh Celâl Efendi idi. Diğerleri, 'ârif müşârü'n-ileyhî taşdıḳ ile berâber:

-Ne yapalım? İş, bir kere çıkırından çıkmış! Gibi sözler söylüyordu. 'Azîz merḥûm ki nerde olursa olsun ve kime karşı bulunursa bulunsun düşündüğünü söylemekten çekinmez, (ve lâ yahâfûne levmete lâimin⁹) tecellîsiniñ mazḥarâtı bir zât-ı mu'azzez idi. Muḥâtablarınıñ mütevekkilâne olmaḳdan ziyâde lâḳaydâne bulunan mütereddid cevâblarına karşı:

-Yooo.. efendiler! Kimiñiz meclis-i meşâyihî'nin re'isi, kimiñiz de a'zâsısınız. Bu ḥuşuşda size yakışan ne yapalım? Diyüp geçmek degil, niçin olmuş? Diye şormaḳ ve çâre-i izâlesini bulmaḳdır.

Sultân Ahmed'e 'Azîz Maḥmûd Hüdâyi ḥazretlerinden, 'âlemiñ ne ile ma'mûr ve ne ile ḥarâb olacağını şormuş. Ḥazret-i Hüdâyi de (niçin ve neme lâzımla) cevâbını vermiş. Buyurdu.

⁷ Fakirlere hizmet eden.

⁸ Sen onun sağına yazmamıştın.

⁹ Hiçbir kinayıcının kinamasından korkmazlar [Maide/54].

-Peki, ne yapalım? Su 'âli tekerrür idince:

-Yapılacak pek çok şey varsa da ol emrde yâ meşîhatiñ (evlâdiye) olmasını ilgâ ediniz, yâhûd meşâyih evlâdına mahşûş olmak üzere bir mekteb açınız. Hâkka yürüyen bir şeyhiñ oğlu, yerine geçirilmezse 'â'ilesi, tekyeden çıkmaya mecbûr olur, belki de sefîl, ser-gerdân soğak ortalarında kalır, mu'tâlâ' asıyla şıkk-ı evveli kabûl etmeyeceğiniz muhakkak. Hiç olmazsa şıkk-ı şâniyenin kuvveden fi'le çıkmasına himmet buyurunuz.

İstânbûl'da küçük, büyük üç yüz, bu kadar tekye var, bunların post-nişinlerinden üst üste ayda onar ğuruş alsañız üç biñ şu kadar ğuruş eder. Bu para ile mekteb binâsını kirâlar ve meşârif-i mübremesini te'min eleyebilirsiniz. Âsitâneler ile sa'e-i vaqfi bulunan tekâyâ meşâyihden daha ziyâde almak da mümkündür.

Açacağıñız mektebiñ programı, devşirme usûlî toplanmış, yâhûd berây-ı hâtır ta'yîn olunmuş kimselerden degil, tariqat ve ma'rifete intisâb u iktisâbı bulunan zevât tarafından tanzîm kılınmalıdır.

'Arabî, Fârsî tedihsâtına ehemmiyet verilmeli; fıkıh, 'akâ'id, hadîs, tefsîr ile berâber Füşûş'l-hikem, Fütühât-ı Mekkiye, Meşnevî-i Şerîf gibi kütb-i hâkâ'ik okutulmalı, menâkıb-ı evliyâ ve ıstîlâhât-ı şüfiye ta'lîm olunmalıdır.

Mu'allimine gelince: gerek şeyh, gerek dervîş olsun, tariqat erbâbından ve zevk-i ma'nevî aşhabından intihâb idilmelidir. Ma'lûm yâ: dervîşlik, kâlden ziyâde hâlden 'ibâretdir. Ararsañız meşâyih ve dervîşân arasında bu dersleri okutacak zevât-ı fâzıla bulunur. Ez-cümle 'Alî Fikrî Efendi'den fevke'l-'âde istifâde olunur. Kabûl eylediğiniz taqdîrde ben de haftada bir, iki def'a gelir, Mesnevî-i Şerîf tedihs ederim. Burada okuyup da (etvâr-ı seb'a kaçdır?!) tarzında degil, ciddi bir imtihân neticesinde şehâdet-nâme alacak ebnây-ı meşâyih, babalarınıñ câ-nişinliğine nâmzed olmalıdır. Siz de birini meşîhate intihâb edeceğiniz vaqt, hilâfet-nâmesinden evvel şehâdet-nâmesini aramalısñız. Böyle yapacak olursañız kahve ocağlarında doğup da meydân oğalarına kadar yükselen kavli ve fi'lî hürâfâtın önünü almış ve şu hîdmetiñiz tolayısıyla (hâdimü'l-fuqarâ') 'üvânına hâk kazanmış olursñuz.

Müntesibin-i tariqat arasında bir söz, câridir. (nuţkuñ câni var) dirler ve bu sözle 'urefâ-yı ümmetiñ aqvâl-i hâl-âmizinde hâkîqaten bir rûh bulunduğunu kaşd ederler.

'Azîz merhûm tarafından irâd idilen ve Yeniçarı Mevlevî-hânesindeki şeyh oğasının der ü dîvârıyla 'abd-i 'âciziñ hâfızasında 'aksler yapıp kalan yukarıki mu'tâlâ'âtda cidden cânlı olan nuţklar denmiş ki söylendiğinden sekiz, on sene soñra zindeğ-i ma'neviyetini gösteriyor ve kâ'il-i mükremiñ (ve mâ yentiku 'ani'l-hevâ¹⁰) vereşe-i kâmilesinden olduğunu işbât ediyor.

Gönül isterdi ki mağfûr müşârü'n-ileyh, henüz 'âlem-i cemâle intikâl etmemiş olmalıydı da taşavvuratını şu şırada taţbîke çalışan hey'et miyânında bulunmalı ve o cânlı sözleri ile müzâkerâta hayât bahş itmeliydi.

Maқşadım bir hâtıra yazmaқdan 'ibâret olduğı ve müzâkerât u muқarrerâtı nice mechûl bulunduğı için medresetü'l-meşâyih hey'eti hâkқında bir şey söyleyemeyeceğim, yalnız vaқtiyle yazmış olduğum şu kıt'anıñ tekrârıyla şimdilik sözüme hâtıme çekeceğim:

Rûh-ı müştâkı 'urûc eyleyerek

Verdi fer 'âlem-i 'alîyine

Bizdeihlâş iletaқdîmedelim

Fâtiharûh-ı Celâle'd-dîne

Tâhirü'l-Mevlevî

¹⁰ Ve o, bevasından konuşmaz [Necm/3].

Sonuç

Medreseler eğitim sisteminin temeli olup Osmanlılar döneminde fizikî şartları ve mimari özelliklerinin yanı sıra temsil ettiği düşünce tarzı sebebiyle de önemli gelişmeler göstermiştir. Modernleşme süreci olarak tanımlanan ve Osmanlı'nın son dönemini kapsayan süreçte ise tasavvufî çevrelerde meydana gelen usulsüzlükleri ve bozulmaları önlemek adına sufi kurumların ıslah edilmesine yönelik bir takım teşebbüslerin olduğu görülmektedir.

Bu çalışmada, çeviri yazılı metni ve muhtevası hakkında bilgi verilen “Medresetü'l-Meşâyiḥ Tolayısıyla Bir Hatıra” adlı yazı incelenmiştir. Tâhirü'l-Mevlevî tarafından kaleme alınan bu hâtıra, Milli Kütüphane süreli yayınları arasında 285 numarada kayıtlı olan 26 Şubat 1914 yılında basılmış Sebilü'r-Reşâd (Sırât-ı Müstakîm) dergisinin 11. cildinin 398-399 sayfaları arasında yer almaktadır. Bu hâtırada, Medresetü'l-Meşâyiḥ adlı bir mektebin kurulması teşebbüsü üzerinde durulduğu görülmüştür. Üzerinde bir kısım müzakereler yapılarak kurulması planlanan fakat kuruluşu gerçekleştirilemeyen Medresetü'l-Meşâyiḥ, sufi kurumların ıslah edilmesine yönelik bir girişim olmaktan ileriye gidememiştir. Amacının bir hâtıra yazmaktan ibaret olduğunu belirten Tâhirü'l-Mevlevî, görüşmelerin ve alınan kararların bilinmemesinden kaynaklı “Medresetü'l-Meşâyiḥ” heyeti hakkında bir şey söylemeyeceğini bildirmektedir.

Çalışmamıza konu olan hâtıra vesilesiyle bir kez daha emanetin ehil kişilerin elinde olması gerektiğinin önemi görülmüştür. Müesseselerin yozlaşması ve amaçlarından sapması durumunda yapılması gereken iyileştirme çalışmaları ve reformlar gerçekleşmediği takdirde kapanmaları kaçılmazdır. İyileştirme çalışmaları gerçekleşmeyen tekke, zaviye ve türbeler, 30 Kasım 1925 tarihinde kabul edilerek Resmi Gazete'de 13 Aralık 1925 tarihinde yayınlanarak yürürlüğe giren 677 sayılı kanunla kapatılmıştır.

Kaynakça

- Aydın, B. (2003). Meclis-i Meşâyiḥ. TDV İslâm Ansiklopedisi. 28, 247-248.
- Bozkurt, N. (2003). Medrese. TDV İslâm Ansiklopedisi. 28, 323-327.
- Ceyhan, S. (2010). Tâhirü'l-Mevlevî'nin Mahfil Dergisindeki Hâtıratı Işığında Mesnevîhân Selânikli Mehmed Es'ad Dede. Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi. 26/2, 25-70.
- İpşirli, Mehmet (1991). Bâb-ı Meşihat. TDV İslâm Ansiklopedisi. 4, 362-363.
- Kahraman, A. (2010). Tâhirü'l-Mevlevî. TDV İslâm Ansiklopedisi. 39, 407-409.
- Kara, M. (1977). Din Hayat Sanat Açısından Tekkeler ve Zaviyeler. İstanbul: Dergah Yay.
- Koç, M., Tanrıverdi, E. (2015). Hasîrîzâde Elif Efendi, En-Nûru'l-Furkân fî Şerhi Lugatî'l-Kur'ân. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yay.
- Sebilü'r-Reşâd (1914). Medresetü'l-Meşâyiḥ Tolayısıyla Bir Hatıra. 11/285, 398-399.
- Sırım, V. (2014). Selçuklular ve Osmanlı Döneminde Medreselerin Mali Kaynakları. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. 7/31, 394-403.
- Şentürk, A. (1991). Tâhirü'l-Mevlevî Hayatı ve Eserleri. İstanbul: Nehir Yay.
- Şimşek, H. İ. (2006). Türk Modernleşmesi Sürecinde Tasavvuf Alanında Ortaya Çıkan Bazı Yöntem Tartışmaları. Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi. 5/9, 7-40.
- Taşkesenoğlu, L. (2019). Tahir Olgun. Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/olgun-tahir>. [Erişim Tarihi 01.03.22].
- Uzunçarşılı, İ. H. (1984). Osmanlı Devleti'nde İlmîye Teşkilâtı. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay.
- Yazıcı, N. (1993). Cerîde-i İlmîye. TDV İslâm Ansiklopedisi. 7, 407-408.
- Yıldız, H. (2019). Osmanlı Medreselerini İslah Çabaları Üzerine Bir Değerlendirme. Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi. 4/1, 407-445.

EXTENDED SUMMARY

Purpose

The aim of this study is to evaluate the content of the memoir by including the translated text of the article entitled "Medresetü'l-Meşâyih Tolayısıyla Bir Hatıra" written by Tahirü'l-Mevlevî (1877/1951) on the attempts to establish a new school.

Methodology

The article entitled "Medresetü'l-Meşâyih Tolayısıyla Bir Hatıra", written by Tahirü'l-Mevlevî in reference to the attempt to establish a madrasah with the name of Medresetü'l-Meşâyih, is registered with the number 285 among the periodicals of the National Library and was published on February 26, 1914. It is located between pages 398-399 of the 11th volume of the journal Sebîlü'r-Reşâd (Sırât-ı Müstakîm). This article has been translated from Ottoman Turkish to contemporary Turkish with the international text translation system in the present study. Besides, a facsimile of the memoir in the Ottoman language is also included in this work.

Findings

Tahirü'l-Mevlevî wrote this memoir on the initiative of establishing a school named "Medresetü'l-Meşâyih", which was written in newspapers. In the first paragraph of the article, he mentions that there was an attempt by the Ministry of Evkaf to establish a new school named "Medresetü'l-Meşâyih" within the scope of the education and training of the children of the sheikhs, most of whom were sheikhs who grew up without the right of a teacher, and reached the caliphate and the rank of sheikh, and that the newspapers wrote about it.

In this memoir, it was mentioned that there were three hundred small and large dervish lodges in Istanbul. It was stated that the rent of the school building and the necessary money could be met with the money, which could be obtained from these lodges.

Tahirü'l-Mevlevî wrote in the memoir that the education plans of the school should be organized by people who are educated and who are involved in sects and ingenuity, not those who were gathered by the method of devshirme or appointed for sake.

In his memoir, it has been mentioned that it is necessary to give importance to Arabic and Persian lessons in education plans. Besides, truthful books such as Füsühü'l-hikem, Fütühât-ı Mekkiye, Mesnevi-i Şerîf should be taught, along with fiqh, creed, hadith, tafsir, and teaching the terms of saints and mysticism.

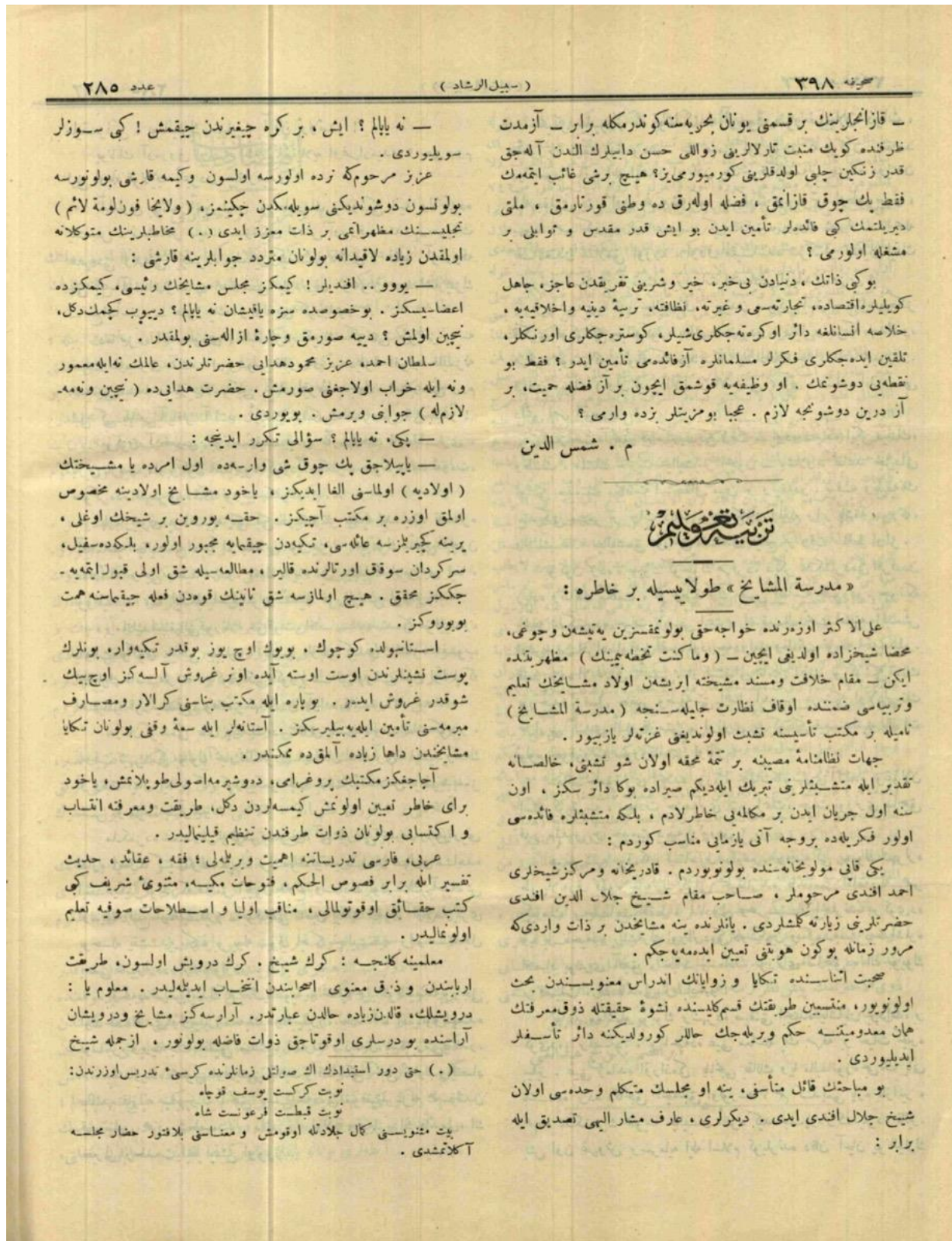
Additionally, he recommended that the educators be chosen from the people of the order who are sheikhs or dervishes and those who have attained spiritual taste.

Conclusion and Discussion

In this study, the article named "Medresetü'l-Meşâyih Tolayısıyla Bir Hatıra" has been examined together with its transliterated text and its content. In this memory, it was seen that the attempt to establish a school named Medresetü'l-Meşâyih was emphasized. Medresetü'l-Meşâyih, which was planned to be established after some negotiations, but could not be established, could not go beyond being an attempt to reform Sufi institutions. Tahirü'l-Mevlevî stated that he would not say anything about the "Madresetü'l-Maşâyih" committee due to the ignorance of the meetings and the decisions taken.

Tekkers, zawiya and mausoleums, which were not improved, were closed with the law numbered 677, which was accepted on 30 November 1925 and published in the Resmi Gazete on 13 December 1925.

— نه یاہلم؟ ایش، بر کرہ چیغیرندن جیقمش! کی سوزلر سویلوردی .
 عزیز مرحوم که زده اولورسه اولسون ویکه قارشئ بولونورسه بولونسون دوشوندیکنئ سویله، کدن چکینزه، (ولایجا فونلومه لائم) تجلیسنک مظهرائی بر ذات ممیز ایدی (.) مخاطبلرینک متوکلانہ اولمقندن زیاده لاقیدانہ بولونان متردد جوابلرینہ قارشئ :
 — یووو.. اقدیلر! کیمکز مجلس مشایخک رئیسئ، کیمکزده اعضا-سکیز . بوخصوصده سزه یائیشان نه یاہلم؟ دیوبوب کچمک دگل، نیچین اولمش؟ دیبه صورمق وچاره ازالهسنئ بولمقدر .
 سلطان احمد، عزیز محمودهدائی حضرتلرندن، علکک نه ایله معمور ونه ایله خراب اولاجغنی صورمش . حضرت هدائیده (نیچین ونه مه لازم له) جوابئ ویرمش . بویوردی .

— یکی، نه یاہلم؟ سؤالی تکرر ایدینجه :
 — یابیلجاق پک چوق شی وار-ده اول امرده یا مشیختک (اولادیه) اولماسئ الفا ایدیکز ، یاخود مشایخ اولادینہ مخصوص اولمق اوزره بر مکتب آچیکز . حقہ بورون بر شیخک اوغلی ، یرینہ کچیر یازسه عالیسی، تکبهدن چیقماہ مجبور اولور، بلکده سفیل، سرکردان سوقق اورتارنده قالیر ، معالعه-سیله شق اولی قبول ایتمه . جککزر محقق . هیچ اولمازسه شق ناپیک قودن فعله چیقماسه همت بویوروکز .

استانبولده کوچوک ، بویوک اوج یوز بوقدر تکبهار، بونلرک پوست نشینلرندن اوست اوسته آید، اور غروش آله کز اوج بیگ شودقر غروش ایدر . بویاره ایله مکتب بناسئ کرالار ومصارف میرمهسنئ تأمین ایله بیلیر-سکیز . آستانلر ایله سه وقئی بولونان تکایا مشایخندن دها زیاده الموقده مکتبدر .
 آجاقکیز مکتبک روضامی، دوشیرمه اسولی طویلامش، یاخود برای خاطر تعیین اولونمش کیمسه لردن دگل، طریقت ومعرفه اتساب و اکتسابی بولونان ذوات طرفندن تنظیم قیلینلیدر .

عربی، فارسی تدریساتنه اهمیت برللهلی؛ فقه، عقائد، حدیث تفسیر ایله برابر فصوص الحکم، فوحات مکبہ، متوی شریف کئی کتب حقیائق اوقوتولمالی، مناقب اولیا و اسطلاحات صوفیه تلمیم اولونغالیدر .

معلمینه کلنجہ : کرک شیخ ، کرک درویش اولسون، طریقت اربابندن وذیق معنوی احماسندن انتخاب ایدیلیدر . معلوم یا : درویشلک، قاله زیاده حالدن عبارتدر . آراسه کز مشایخ و درویشان آراسنده بودرسلری اوقوتاجق ذوات قاضله بولونور ، ازجه شیخ (.) حق دور استبدادک اک صرائل زمانلرنده کرسی* تدریس اوزرتندن: نوبت کرکت یوسف قویاہ نوبت قیسط فرعونست شاه بیت متویسنئ کال جلالده اوقومش و منساقی بلاتور حضار مجلسه آکلتمشدی .

— قازانجلرینک بر قسمئی یونان بحر یاسنه کوندرمکله برابر — آزمدت طرفنده کویک منبت تارلارینئ زواللی حسن داییلرک الدن آله حق قدر زکین جلی اولدقلرینئ کور میوزی؟ هیچ برشی غائب ایتمک فقط پک چوق قازانقی ، فضلہ اوله رق ده وطنی قورنارمق ، ملئی دبرینتمک کئی قالدلر تأمین ایدن بو ایش قدر مقدس و توایی بر مشغله اولورمی ؟

بو کئی ذاتک ، دنیادن بی خبر، خیر وشرینئ تقریقندن عاجز، جاهل کویلیله اقتصاده، تجارت-سی وغیره، نطافته، ترسیه دینیه و اخلاقیه ، خلاسه انسانلغه دائر اوکرده جککری شیلر، کوستره جککری اورنککله، تلقین ایدجککری فکرلر مسلمانلره آرفاندهسی تأمین ایدر؟ فقط بو نقطه بی دوشونمک . او وظیفه یه قوشمق ایچون بر آن فضلہ حیث، بر آن درین دوشونجه لازم . عجبا بومزیتلر زده وارمی ؟

م . شمس الدین

تذکره شیخانی

«مدرسة المشايخ» طولايسيله بر خاطره :

علی الاکثر اوزره رنده خواجه حق بولونمقسنزین به تیشن وچوغئ، محض شیخزاده اولدینی ایچین — (وماکتک تحفه چینگ) مظهرینده ایکن — مقام خلافت ومنسد مشیخته اربشئن اولاد مشایخک تلمیم و تربیاسی ضمنتده اوقاف نظارت جایله-سنجه (مدرسة المشايخ) نامیله بر مکتب تأسیسه نشبت اولوندینقی غزته لر یازیبور .

جهات نظائنامه مصیبه بر تهمه محقه اولان شو تشبئ، خالصانه تقدیر ایله متشبئلرئ تبریک ایله دیکم سیراده بوکا دائر سکز ، اون سنه اول جریان ایدن بر مکلمه بی خاطر لادم ، بلکه متشبئلره فائده سی اولور فکر یلده بروجه آئی یازمای مناسب کوردم :

یکی قایی مولونخاننده بولونوبوردم . قادرینجانه و مرکز شیخزلی احمد افندی مرحوملر ، صاحب مقام شیخ جلال الدین افندی حضرتلرین زیارته کشلردی . یانلرنده یته مشایخندن بر ذات واردی که مرور زمانله بوکون هویتی تعیین ایدمه، حکم .

صحبت آتاسنده تکایا و زویایک اندراس معنویسندن بحث اولونوبور، منتسبین طرفتک قسم کلیننده نشوة حقیقتله ذوق معرفتک هان معدومیتسه حکم و بریلجک حاللر کورولدیکنه دائر تأسفلر ایدیلوردی .

بو مباحثک قائل متأسنی، یته او مجلسک متکلم و حده سی اولان شیخ جلال افندی ایدی . دیکرلری ، عارف مشار الیهی تصدیق ایله برابر :

ممكن اولامدينى كى نه يالكىز او قومق، نه ده يالكىز يازمقله علم وعرفانك قهرينه وصول ممكن اولاماز .

افكار وملاحظاتي، مشهورات و مسموعاتي تيقن وتبليغه مراجعت ايدىن ايلك واسطه لساندر . « خذالعالم من افواه الرجال . » شو حلاله او قومق اول، يازمق سو كره در . هراوقويانك يازمق بيلماسى ممكن، فقط هر يازمق بيله نك او قوماسى محالدر . « اقرأ باسم ربك . . . » بنا برين، بزده حقايق علومى پيش استفاده مزه قويان مؤسسه علميه بلديته او قومق معناسته كن « درس » ك اسم مكاني اولان « مدرسه » كهسى ايله توسيم ايدىنلش وزمانزه قدرده الى ماشاءالله بوكله دارالندريسره اولان نسبتى غائب ائمه مشدر . آرا ده غائب اولان برشى وارسه او ده علل واسبابى بيلديكى حلاله اعتراف ايدىنلش، نداويسته چالشلميان مدرسه لر مركز تدريسدر .

بزم محبطه « مدرسه » كهسى او قومق ويا مدلولى اوزاقدن كورورسك در حال پيش تاثير مزه هر احتياجك [او قومق ، يازمق ، يك ، ايچك ، استحمام ائتك ...] اوراده يابيلدى ضرورى، حفظ السجدهن كلياً عارى ، قسوت نما برسلسله حجرات نجس ايدر كه مداوملى مطلقاً احتياجات يوميه سنى حتى او قوياجى كنانى تدارك ائتك ايچون ناقابل ائتمام مشكلات ، بيك درلو اضطراب ايچنده چيرپيسور . . اوت ، نيچون كتم حقيقت ايدلم؟ مدرسه لر رمز معارفك، بتخصيص معارف اسلاميه نك تعميمندكى فايه ايله او فايه به وصول قدرت و بختيار لغتك اسباب و عواملنى احضار و اكمال ايدم جنك قابليتده سى در ؟ . . . « كل اناه يتشع بما فيه » مسلمانلق تعميم علم و معارف دن عبارت ايكن ، بوئى ده يامدرسه ويا مكتب نامنده كشاد ايدله جنك مؤسسه لرله ، او مؤسسه لك احتياج زمانله متناسب بر حال مكلمته وضعيله ايفا و اعلايه مجبول ايكن برى بو قارى ده سو بيلديكمز وجهله فلبنرى ، وجدانلىر جدماً متالم ايدن سونوك ، بولايق بر طريقت مبدأند خيادتدن بى نصيب اولانلىر آغوشنه آلان و دارالندريس نامه محافظه موجوديت ايدن مدرسه لرى و ندرساتده كى سقيم اصوللىرى، ديكرى ساحه حياتده غايه كامله بى تايمين ايدم جنك مجادله بى او كرتمكدن عاجز ، بون معنايله انسانلى ، مردلكى سو درم جنك جدى برتريه مدنیه و اسلاميه بى تلقى جدن محترز مكتبلىرى و انلك بكدىكرسه بكنده ميان بروغراملىرى باشا تمقندن نتيجه ده نه آندن ، نه بريكنسندن بو ديارك بر انسان كامل ، معارف ، مدونه حاضرمدنك الحق امام واقف اوله جنك ذرات غايه و مكمله يتشه مدكدن سو كره هر ايكي مؤسسه به متباعد مسلك تعقيب ايشدرمكدن ، سالكلرينه بكدىكرينك لسان و حسياتى اكلامه جنك درجه ده متباين فكر لر تلقين ائتمكدن نه فائده بلكه نير؟ بزده در هبايت بو قدر . بزده علم دين ، علم اخرت ايله توغلى نفسه حصر ايدم جنك بر زمزه اولاماز . هر مسلم ، معتقداتى ، شخصنه و افرادندن بولندينى جميته قارشى مكلف اولدينى وظائف فرديه و اجتماعيه سنى حقيه ايفايه وجداناً مجبوردر . ايشته بووظيفه وجدانيه و انسانيه بى حسن

على فقري ائديدن فوق العاده استفادة اولونور . قبول ايله ديكلر تقدريده بنده هفتده بر ، ايكي دهمه كابر ، مشوى شريف تدريس ايدرم . بوراده او قومق بده (اطوار سيمه قاجدر ؟ !) طرزنده دكل ، جدى بر امتحان نتيجه سنده شهادتنامه آلاچق ائناى مشايخ ، بابالرينك جانينلكنه نامزد اولمايلىر . سزده برنى مشيخته انتخاب ايدم جنكز وقت ، خلافتنامه سندن اول شهادتنامه سنى آراماليسكز . بويه يلاچق اولورسه كز قهوما و جانلر نده دوغوبده ميدان او طه لر سيمه قدر بو كسه لن قولى و فعلى خرافانك او كنى آلمش وشو خدمتكز طولاييسيله (خادم الفقراء) عنوانه حق قزائش اولورسكز .

..

منتسبين طريقت آرا سنده بر سوزه جاريدر . (نطقك جانى وار) درلر و بو سوزله عرفاى ائتمك اقوال حال آميزنده حقيقت بر روح بولندينى قصد ايدم لر .

عزى مرحوم طرفدن ايراد ايدىن ويكى قانى مولويحانه سنده كى شيخ او طه نك درو ديواريله عبدعاجزك حافظه سنده عكسلر يابوب قانلر بو قارىكى ممالعاده جدا جانلى اولان نطقلر دنمش كه سويله نديكندن سكر ، اون سنه سو كرا زندكى مشوبنى كوسترسيور و قائل مكرمنك (وما ينطق عن الهوى) ورثه كامله سندن اولدينى اثبات ايدسيور ، كوكل ايسردى كه مقفور مشار ايله ، هنوز عالم جلاله انتقال ائتمه مش اولمايلى ده تصوراتى شو سيراده تطبيقه چاليشان هيت مياننده بولو . تعالى و او جانلى سوزلرى ايله مذاكراته حيات بخش ائمه ليدى . مقصدم بر خاطره يازمقندن عبارت اولدينى و مذاكرات و مقرراتى بجه مجبول بولندينى ايچين مدرسه المشايخ هيتى حفته برشى سويله ميه بجمك ، يالكىز و قبله يازمش اولديم شو قطعه نك تكرر ايله شيمد نك سوزيمه خانه جك جكم :

روح مشائى مروج ايله هر ك وردى فر عالم دايينه
بزده املاص ايله تقديم ايدلم فاتحه روح جلال الدينه

طاهر المولى

مدرسه ، مكتب برلشملى

بو ناچيز مقاله به عنوان ايدن بكم شو ايكي كه حفته بكا سوز سويلتمك جرائى بخش ايدن ايجه زماندن برى غزته ستونلر نده موضوع بحث اولان « مدرسه لك اسلاحي » و بتخصيص مسلمانلغم در . بوكون بك بديهى بر حقيقت سدر كه او قومق ، او قومدينى يازوب حفظ و نشر ائتمك ، غايه تكامل عرفانه وصول ايچون برقاعده اساسيه در ؛ بشرينك تايمين سعادت و رفاهيچون بكانه واسطه در . بوايكي كه واسط عرفانك ايكي ركن قوميدر . تك قناده او جق